



БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА
БЪЛГАРСКОТО
ТУРИСТИЧЕСКО
ДРУЖЕСТВО

LE TOURISTE BULGARE. — DER BULGARISCHE TOURIST.

СПИСАНИЕ ЗА ТУРИЗЪМЪ И ПРИРОДООПИСАНИЕ.

Редакторъ : С. Д. СКРИНСКИ.

Излиза мѣсечно (освѣтъ юлий и августъ). Струва за нечленове годишно 2 лева
Въ странство 2-50 франка.

Всичко се изпраща : София, „Българско Туристско Дружество“.

Год. VII. София, октомврий и ноемврий 1908 г. Брой 8 и 9.

Н. К.

Рахманлийската розова котловина.

„България нѣма ни притезания, ни класически въспоменания на Елада и Италия, нито пъкъ изключителната и дивна природа на тая послѣдната, за да служи за удивление на народитѣ; но тя има право да иска отъ своитѣ синове да я знаятъ, да я обичатъ и да ѝ се радватъ“. Не, ще прибавимъ ние; не нашата страна има право да иска да я обичаме и да ѝ се радваме, ами ние сами сме длѣжни, принудени сме, трѣбва да я познаваме, за да не сме чужденци въ пазвитѣ на родната си майка, да не мижимъ прѣдъ нейнитѣ непознати намъ природни хубости, а въздишаме за ония на чуждитѣ страни, да не тѣпчемъ богатствата ѝ, а живѣемъ просяшки, да не я глождемъ и грозимъ само машески, а и да я красимъ и оплодотворяваме. Тогава ще стане тя за насъ и Швейцария и Калифорния, а ние — и истински нейни чеда, и истински нейни господари. И ако ние днесъ малко обичаме земята си, защото малко ни храни и радва, то е, че малко познаваме хубоститѣ ѝ, които би ни насладили, малко

познаваме богатствата ѝ, които би ни ползували. Жалко, че и днес сж тѣй вѣрни думитѣ на г-на Вазова: „Всѣко словце за България ще бжде ново за насъ, всѣки нейнъ долъ, скала, връхъ забѣлѣжентъ, описанъ, ще бжде Колумбово откритие. България — това е една градина, изъ която вървимъ мижишкомъ, една обетована земя, въ която живѣмъ оскѣдно. Нейнитѣ вѣншни богатства ги обезважава нашето нехайство, както невѣжеството ни — съкровищата, които се криятъ въ буйнитѣ ѝ гърди“. Макаръ, покрай друго, и нашитѣ туристки дружества вече десетъ години „да обръщатъ вниманието на българина къмъ неговата чудна земя, да разстварятъ божествената и обична нѣдра на българската природа и да залѣгатъ, колкото могатъ, да опитомяватъ и разхубавяватъ, та по-здраво да привържатъ българскитѣ сърдца къмъ тѣхното красно отечество“, все още дълго врѣме „всѣко словце за България ще бжде ново за насъ“.

Не да кажа нѣкое кой-знай колко „ново словце за България“, а да обърна още еднажъ вниманието на българския туристъ върху поменатия хубавъ, накиченъ съ рози кжтъ отъ нашата хубава татковина, давамъ тукъ едно бѣгло описание на Рахманлийската розова котловина.

Рахманлийската розова котловина е въ пазвитѣ на сръдногорския връхъ Самодивецъ — най-високия (1200 м.) връхъ въ източна Сърнена или Старо-Загорска Сръдна-Гора. Тя е малка (6 км. дълга и 4 шир.), но очерователно хубава котловинка, въ южнитѣ гѣнки на поменатия връхъ, оградена отъ стрѣмнитѣ спусъци и на близкитѣ по-низки сръдно-горски великани — Сливово-градище и Братанъ. Както показва и името ѝ, почти половината Рахманлийска долина е накичена съ розови насади — гюлове, които държатъ едно пространство отъ 3180 декара; останалата половина (3750 декара) е заета отъ ниви и лозя. Главниятъ поминѣкъ на жителитѣ ѝ слѣдователно е земедѣлие и особно изкарване на розово масло.

Рахманлитската розова долина е оживѣна отъ с. Рахманлий (съ 440 згради и 2,400 жители), разположено на пжтя Пловдивъ — Рахманлий — Казанлъкъ, който пжтъ е твърдѣ важенъ и въ економическо отношение, че свързва двѣтѣ богати полета — Пловдивско и Казанлъшко, а и въ стратегическо, че той най-кжсо свързва Шипченския проходъ прѣзъ Сръдна-гора съ Родопитѣ.

Прѣди да продължа по-нататѣкъ свѣдѣннията за с. Рахманлий и неговата розова долина, които свѣдѣния сж отъ интересъ за туриста, бързамъ да изплата своя дългъ на признателность къмъ стария учител г-нъ Тодоръ Пейчевъ, благодарение на любезността и услугитѣ на който моята екскурзия прѣзъ Рахманлий за Самодивецъ излѣзе тѣй приятна и тѣй полезна за запознаването ми съ тоя дивенъ розовъ кжтъ на България, че повече нѣщо едва ли може да се желае. Съки туристъ, желающъ да посѣти Рахманлийската розова долина, е желателно да запомни името на прѣлюбезния г-нъ Тодоръ Пѣйчевъ, който, като познава и обича своя роденъ кжтъ, съ сжщата

любезностъ и сжщата готовностъ ще послужи на всѣки истински туристъ*).

Тѣй като туристътъ е не само поклонникъ на хубоститѣ на отечествената си природа, а него интересува и миналото и историческитѣ спомени, запазени въ неговата татковина, затова трѣбва да ви кажа най-напрѣдъ нѣщо и за миналото на с. Рахманлий.

Кога и кой прѣвъ е забилъ колъ за заселването на с. Рахманлий, не се знае. Прѣдполага се, че селото е основано слѣдъ падането на България отъ нѣкой си Абдулъ Рахманъ, отдѣто е и името му Рахманлий (Рахманово). Споредъ едни, Абдулъ Рахманъ е билъ турски светецъ, на чието име сж кръстили селото въ това хубаво сръдногорско кѣтче. А споредъ други, той билъ единъ отъ завоевателитѣ на България. Той се е казвалъ още и шахъ и е билъ родомъ отъ Багдаты. Нему се харесала тая хубава розова и окръжена съ много калета долина, та заселилъ въ нея село и го кръстилъ на своето име.

Закѣтани въ скрититѣ пазви на Сръдна-гора, рахманлийци сж запазили своя свободенъ народенъ духъ : въ църквата на това село не се е чувало грѣцка молитва. Прѣди освобождението тукъ е имало и мжко (отъ 1843 г.) и дѣвическо (1865 г.) училища, които сж изгорѣли въ въстанието. Сегашното училище е отъ 1898 год., а църквата е отъ 1882 г. Тукъ има и ученолюбиво дружество още отъ 1882 г., и читалище „Зора“, и земеделско дружество „Класъ“, и общо еснафско дружество „Съгласие“.

Пловдивъ, 1908 г.

(Слѣдва).

С. Д. Скрински.

Спортнитѣ дружества въ България.

Неоспоримъ фактъ е, че спортнитѣ организации въ България не се познаватъ помежду си, нито пъкъ сж правила активни по-стѣпки за конфедерирането си, тѣй като главната имъ цѣль е една и сжща. Прѣди нѣколко години нѣкои членове отъ централнитѣ настоятелства на спортнитѣ организации бѣха си ужъ създали идея

*) Г-нъ Тодоръ Пейчевъ е роденъ въ Рахманлий прѣзъ 1859 г. и е билъ учителъ въ родното си село още въ турско врѣме. Твърдѣ любознателенъ и недоволенъ отъ скромнитѣ си познания, слѣдъ руско-турската война той пакъ се повърналъ на ученическия чинъ въ тогавашното Пловдивско реално училище да допълни образованието си. Слѣдъ това г-нъ Пѣйчевъ е учителствувалъ въ Сърненогорското околийско четворокласно училище въ г. Брѣзово. Въ сръбско-българската война той е билъ доброволецъ въ ученическия легионъ и е награденъ съ сребѣренъ медалъ. Слѣдъ войната непрѣкъснато е учителствувалъ и директорствувалъ въ трикласното училище въ родното си село. Слѣдъ 19 годишно учителствуване, отъ 1. септемврий 1899 г., е пенсиониранъ. Освѣнъ учителствуване г-нъ Пѣйчевъ е бивалъ избираенъ и за окръженъ съвѣтникъ, а и народенъ прѣдставителъ въ IV. Велико Нар. Събрание.

да се образува общъ спортенъ комитетъ въ София и да се направи спортенъ клубъ. Дѣйствително, прѣкрасна идея е това, и при едно по-голъмо съзнание и жертвуване повече трудъ отъ страна на прѣдставителитѣ на спортиститѣ би се реализирала тя, но както се създаде, тъй и побърза да се забрави. Отъ време на време ту въ конгресни разисквания, ту въ нѣкои статии въ органиитѣ на спортнитѣ организации въ България се изказваха златни мисли въ полза на конфедерирането на спортнитѣ дружества, но това скоро се забравяше, не се чувствуваше, види се, нужда за това. И все продължаватъ да работятъ отдѣлно, безъ да се познаватъ, пакъ повтарямъ, помежду си. Ала всички спортисти забравяме народния девизъ: „Съединението прави силата“. Ако всички спортни организации у насъ бѣха въ общъ съюзъ, най-малкото, което може да се направи, е това, че добитото единъ пжтъ — било то нѣкакви привилегии, било помощи или нѣщо друго нѣмаше да се отнема, и по този начинъ ще се създаде традиция за извѣстно нѣщо, която ще крѣпи организацията и ще привлича все повече и повече нови членове. Сега какво виждаме? — Доденитѣ слѣдъ толкова мжки привилегии се отнематъ само съ една заповѣдъ ужъ въ интереса на държавата и слѣдъ това пострадалата организация протестира, наново харчи енергия да убѣждава, за да добие пакъ изгубеното, и не е сигурна въ скорошенъ успѣхъ. Така стана съ намалението 50% по желѣзниците за насъ, туриститѣ, така стана съ облѣкчението военната повинность на колоездачитѣ, пакъ така ще става и занаятъ за още неизгубеното и за нѣщо, което би се придобило, ако всичкитѣ спортисти не се проникнемъ часъ по-скоро съ идеята за общъ съюзъ между всички спортни организации у насъ. Подобни мисли сж изказвани и въ нашитѣ, туристскитѣ, сборове и всички туристи би спомогнали да се реализира тая идея, стига другитѣ спортисти да подадатъ ржка и така дружно и, разбира се, сигурно да прѣслѣдваме общата цѣль — *да се развие спортътъ въ нашия райски кжтъ.*

Ето вече единъ нашъ по-старъ спортистъ, г-нъ Никола Костовъ, сега у-ль въ Пловд. държ. м. гимн., въ органа на бълг. колоездаченъ съюзъ „Бълг. колоездачъ“, брой 14, год. X, се провиква тъй: „Въпросътъ за конфедерирането на спортнитѣ дружества въ България е повдигнатъ и отъ ловци (сп. „Ловецъ“, год. VI, бр. 5), и отъ юнаци (Протоколи на II. редовенъ конгресъ прѣзъ 1900 г. въ София“, стр. 67 и т. н.), и отъ колоездачи (вж. протоколитѣ на IV. редовенъ колоездаченъ конгресъ въ Плѣвенъ прѣзъ м. августъ 1907 г.) Ала и до днесъ по тоя въпросъ не е зела окончателно рѣшение ни една отъ нашитѣ спортни организации. Една отъ причинитѣ за това азъ съзирамъ и въ обстоятелството, че тия организации малко познаватъ дори себе си сами, а още по-малко — своитѣ сестри. Актътъ на конфедерирането на нашитѣ спортни организации трѣбва да бжде прѣдшествуванъ отъ редъ статии изобщо по въпроса и специално по тѣхното взаимно опознаване. Като за начало на това подирно дѣло азъ ще се опитамъ съ настоящата си

работа да запознае българските съюзни колоездачи с юнашката организация въ България и с нейния пети редовен конгресъ, държанъ въ гр. Варна отъ 27. юлий до 1. августъ т. г. — Като спортисти, българските съюзни колоездачи знаятъ плодъ на що сж изобщо спортнитѣ дружества и организации, та се догаждатъ лесно, плодъ на що сж и юнашките дружества, плодъ на що е и юнашката организация. По това тукъ не ще се спирамъ много“.

Туристътъ, юнакътъ и колоездачътъ Н. Костовъ още отъ малкъ е спортистъ, продължава и ще продължава да бжде такъвъ. Той милѣе изобщо за спорта у насъ, желае да бжде поставенъ на здрави основи и да прѣдставлява една сила, която все да придобива, а не да губи придобитото или пъкъ да не може никога да постигне желаното! Г-нъ Костовъ въ редъ статии ще запознае спортиститѣ съ отдѣлнитѣ спортни организации, за да изтъкне необходимостта отъ конфедерирането имъ. Ползувайки се отъ това негово изявление въ органа на колоездачитѣ, очакваме и ние, туриститѣ, да получимъ статия за положението на другитѣ спортни организации. Въ брой 16 (сжщ. год.) на спис. „Бълг. колоездачъ“ уважаемиятъ нашъ другаръ-туристъ говори и за нашата туристка организация — съобщава на бълг. колоездачи, каква е цѣльта на туриститѣ въ България, съ какви срѣдства прѣслѣдватъ тѣ опрѣделената цѣль, каква е дѣйността имъ и т. н.

Fernand Honoré.

Изкачване на Монбланъ.

Единъ часъ приблизително слѣдъ като се напусне гостинницата на Пиеръ Поанетю, разположена на 2057 метра височина и дѣто може да се отиде съ муле, достига се по една камениста пжтека ледника „Босонитъ“. На него се възлиза лесно, но въ извѣстни врѣмена се срѣщатъ голѣми изненади. Прѣди 20 години направихъ първото си възкачване на Монбланъ до Грандъ-Мюле; това бѣ една проста разходка. Оттогава насамъ поврѣхността на ледника се е много измѣнила; отъ самото начало срѣщаме едно натрупване на ледени блокове, които ни напомняватъ отчасти гората на Фонтенебло или Бретанскитѣ брѣгове. Въ четвъртъ часъ се прѣминава този ледникъ, като че ли за щастие е разположенъ тукъ, за да ни подготви за бждещитѣ мжнотии при изкачването; слѣдъ туй излизаме на „равния ледникъ“, дѣто може да се ходи съ конь. Малки поточета, образувани отъ глухото събиране на водата, и парчетата отъ мряморъ и серпантинъ промушватъ поврѣхността на затвърдѣлия снѣгъ; тукъ-тамъ набраздяватъ пжтя пукнатини, широки нѣколко сантиметра, по отвѣснитѣ стѣни на които се рисува кульора на небесната джга. Сегисъ-тогисъ се откърватъ камъне отъ скалитѣ и съ пискливъ шумъ се търкалятъ къмъ долината. Често пжти алпинистътъ е избѣгвалъ смъртта съ снишаването си въ нѣкоя вдлѣбнатина въ момента, когато търкалящиятъ се камъкъ е ми-

навалъ надъ него. Трѣбва да се обръща внимание на движението на тѣзи алпийски гранати, на които, за щастие, жертвитѣ сж много рѣдки. Прѣзъ този пжтъ, дѣто човѣкъ има възможность свободно да наблюдава наоколо, изгледътъ е доста ограниченъ. Погледитѣ, като прѣллитатъ долината покрай „Ежи-ружъ“ и „Фланера“, се спиратъ върху Шамони. Надѣсно ледникътъ слиза стрѣмно до пжтя, който върви паралелно на Савойскитѣ планини; отпрѣдъ и налѣво полукръглиятъ масивъ ви затваря като въ единъ грамаденъ сждъ, чийто размѣри напраздно сж се опитвали да измѣрятъ.

Достига се до прочутото „скачване“, точката, дѣто ледникътъ „Таконасъ“ се сблъсква облически съ онзи на „Босонитѣ“. Ледниците, както се знае, сж истински рѣки, на които замръзналата маса се плъзга бавно, но непрѣкъснато по скалистото легло. Движението имъ се измѣрва лесно чрѣзъ колове, на които прѣмѣстването се наблюдава спрѣмо една постоянна точка, взета отъ стрѣмния край на дола. За Босонския ледникъ то достига около 15 м. въ годината, или 4 сант. на день. Както сливането на два пороя, така и срѣщата на двѣтѣ ледени рѣки, които си оспорватъ пжтя, причинява ужасни сблъсквания. Промушениятъ и разпуканъ ледникъ изглежда една грамада отъ развалини, която се раздробява и пада отъ различни страни къмъ долината.

Прѣминаването на тѣзи ледници за едно малко по-подвижно лице отъ единия или отъ другия полъ не прѣдставлява сериозни мжнотии.

Жозефъ Вало, директорътъ на обсерваторията на Монбланъ, при изкачването си на този връхъ е трѣбвало да мине по седемъ подобни стълби, поставени надъ такива вдлѣбнатини. На пжтя се изпрѣчва голѣмата вдлѣбнатина. Като я прѣминемъ, изкачваме се по едно бърдо, което е покрито съ дебелъ снѣгъ и се свършва до скалата на „Грандъ-Мюле“. Най-послѣ слѣдъ 3 часа пжтуване по ледника достигае до гостинничката. Върхътъ на Монбланъ и свода на Гуте се показватъ насрѣща на около 5—6 километра птичи полетъ, ала отъ прозрачния въздухъ и отъ бѣлата поврхность това расстояние изглежда още по-малко.

Тая гостинничка (на 3020 м. височина) не се намира на най-високото мѣсто на Алпитѣ. Не далеко отъ нея се издига на 3370 м. колибата-хотелъ „Жанъ“.

Изъ L'Illustration.

(Слѣдва).

Прѣвелъ: П. Търневъ.

Н. Додовъ.

Дупнишка Рила планина.

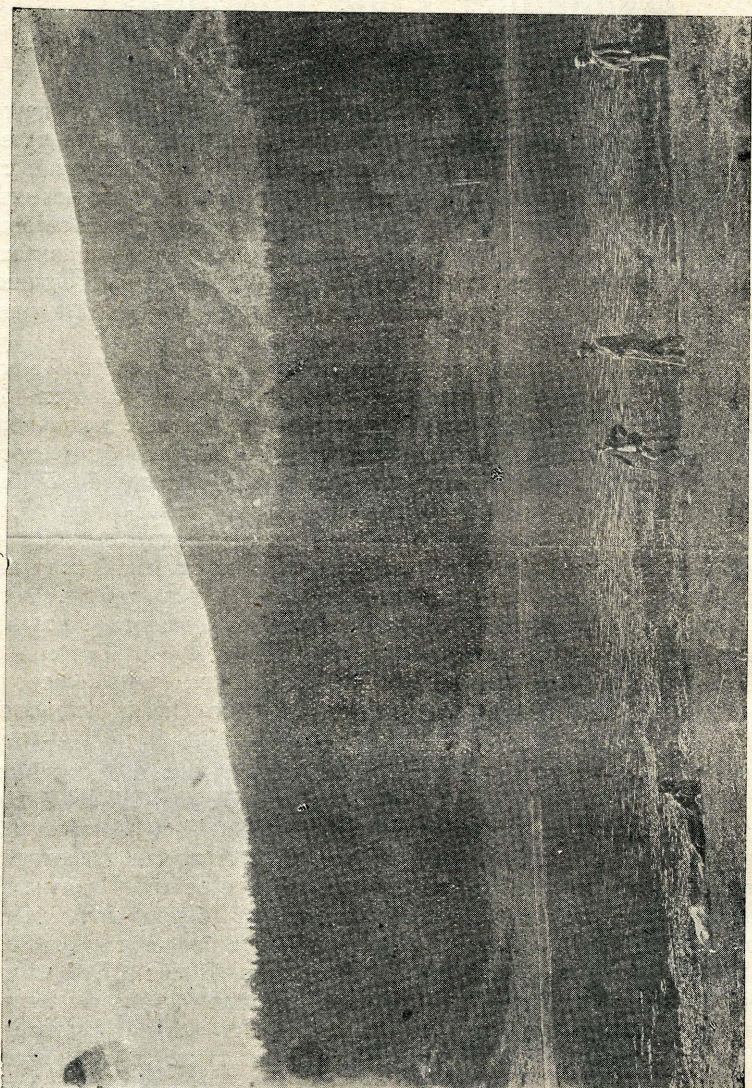
(Продължение отъ бр. 7).

Езерото Паничище и р. Скакавица. — На 2. юлий група туристи отъ Дупница, снабдени съ храна за 6 дена, опжтихме се за Седемтѣ езера и вър. Мусала. Слѣдъ 3 ч. умѣрено пжтуване съ смѣхъ пристигнахме въ с. Г.-Баня. Близу край селото жетварки жѣнѣха, а слънчето залѣзваше, та бѣ позлатило западния небосклонъ. Три жетварки — моми, възхитени отъ тая природна гледка, викнаха та запѣха идилична пѣсень, съ която поздравяваха заходящото слънце. И ние останахме за дълго врѣме подъ впечатлението на тази идилична картина!

На 3. юлий 5 ч. заранѣта тръгнахме за Седемтѣ езера. Тънки облаци прѣлитаха къмъ планината. Температурата на въздуха бѣ 18° С. Три пжтеки водятъ къмъ езерата; най-удобната е прѣзъ Валявица и Скакавица, по която тръгнахме и ние. Пжтътъ отъ селото излиза по течението на р. Валявица, чиято долина е дълга 4—5 км.; долу тя е широка около 300 м. и постепенно се стѣснява на горѣ, като се завършва съ една пространна ливада. Долната половина на тая долина е безлѣсна: високи канари, подъ тѣхъ сипеи и долу каменисто пасище; а горната половина е гориста: лѣска, габеръ, букъ и боръ, наредени на пояси. — Движимъ се бавно, защото е все нагорно. Стигнахме извора на Валявица въ 6 ч. и 40 м. Темпер. на възд. е 13° С., а на извора — 7°. Водата на този изворъ сигурно е отъ езерцето Паничище. Славейчетата още огласяваха долината!

Оттукъ на лѣво една пжтека води за Паничище, а друга — направо къмъ Скакавица. Минахме прѣзъ Паничище, за да видятъ новитѣ ни другари тая очарователна мѣстность. Слѣдъ 12 мин. бѣхме при езерцето. Неволно „ура“ изхвърква изъ гжрдитѣ на всѣки туристъ, когато зърне прѣзъ боровата гора блѣска на езерото въ дъното на една огромна паница (за което е и наречено Паничище), дълбока около 70 м. и обрасла по срѣдата съ борова гора! Отъ страни се издигатъ върхове, обрасли изцѣло съ борова гора. Всѣки учителъ, като види тая прѣлестна мѣстность, казва си: „Ето мѣсто за учителски санаториумъ!“ — И, дѣйствително, тукъ е много удобно за санаториумъ, защото е закрито отъ всички вѣтрове и може да се направи богато шосе отъ Баня до тукъ. Надъ езерото има друга равнина — Гьондера, сжщо закрыта отъ вѣтроветѣ. — Водата въ езерцето изглежда като мжтна, но въ извора на Валявица е бистра като сълза! Обиколката му е пълна окржжность съ дължина около 600 крачки, дълбочина има отъ 1 до 4 м. Водата въ това езеро се събира отъ снѣговетѣ, дъждоветѣ и отъ малки изворчета наоколо. Въ него изобилствуватъ гущероподобни риби (*Triton cristates*). Мѣстностьта е издигната на 1200 м. надъ морското равнище.

Отъ Паничище нагорѣ отиватъ двѣ пѣтеки: дѣсна, която се съединява съ валявищата пѣтека, и лѣва, която отива къмъ р. Джерманъ.



Езеро „Паничище“.

Ние прѣкосихме въ дѣсно прѣзъ гората и нагазихме пѣтеката, която води за Скакавица. Боровата гора е гжста. Тукъ-тамъ се явяватъ малки полянки, изобилни съ ягоди и боровинки. На нѣкои мѣста пѣтътъ е равенъ, като че ли е нивелиранъ, та образува прѣлестни сѣнчести алеи; а другадъ свободно се дѣли той на 5 — 6 пѣтеки,

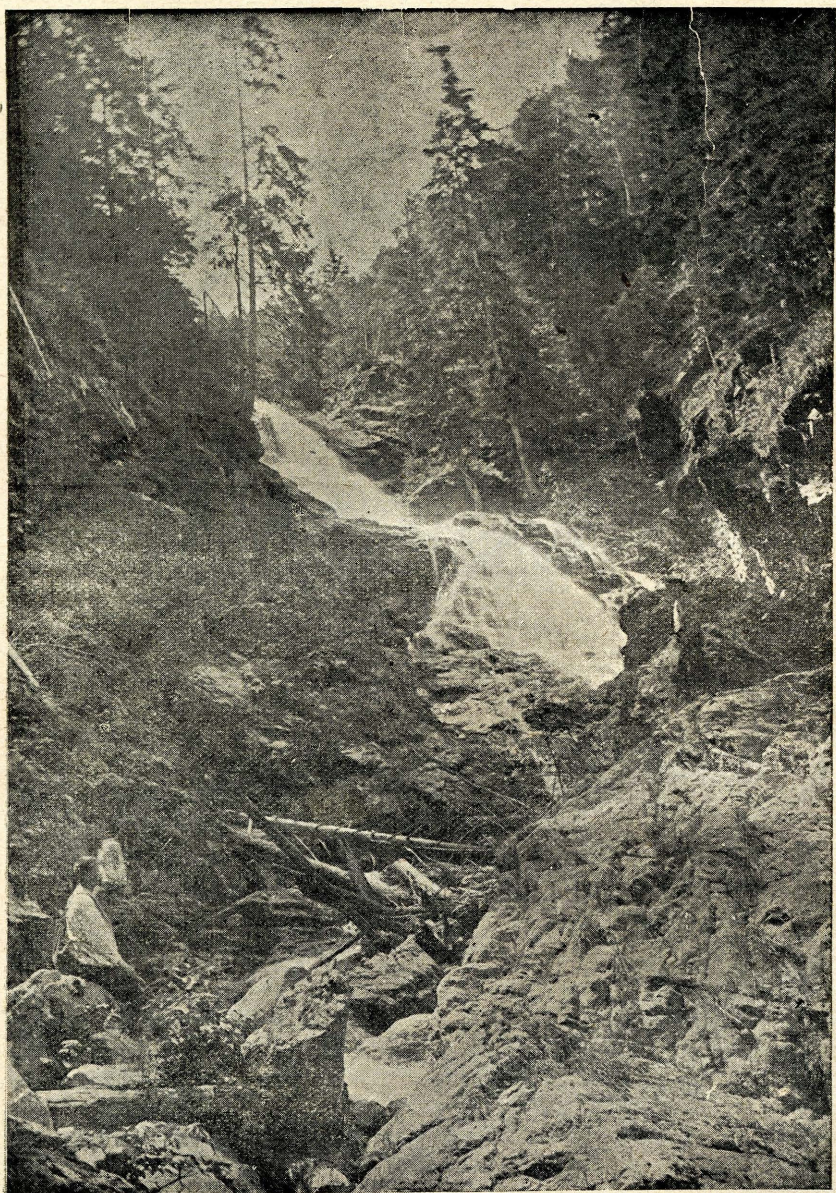
които наблизо пакъ се сливатъ. Прѣминава се прѣзъ двѣ малки равнини — върхове, които се надвѣсватъ надъ Джерманъ, и прѣзъ Перущица—рѣчица, чиято вода лесно може да се прѣкара въ езерото Паничище.

Въ 9 ч. и 25 м. бѣхме вече въ долината на р. Скакавица. И съ това име — „Скакавица“ се доказва, че нашиятъ народъ умѣе да дава подходящи имена на своитѣ рѣки и мѣстности. Скакавица, главенъ притокъ на Джерманъ, има 8 голѣми и много малки водопади. Тя изтича изъ малко езерце и събира водата си отъ източнитѣ склонове на в. Едришавица (2534 м.). Скакавица, като напуска най-горното плато, спада въ котловинката „Скакавица“ съ водопадъ около 15 м. високъ. Сетнѣ тя се спуска по една грамадна терасовидна скала, та образува три по-голѣми водопади и нѣколко прагове. Най-голѣмиятъ водопадъ (около 20 м.) се забѣлѣзва отъ 2 — 3 км., защото водата му е пѣнлива — при хлѣзгането си по скалата се блѣска о малкитѣ ѝ прагчета. Слиза Скакавица надолу въ „Говедарника“ (2—3 км. дългъ), дѣто си отпочива малко, за да се спусне съ нова сила изъ страшния тѣсенъ проломъ, обграденъ съ гигантски отвѣсни канари и изпълненъ съ прагове и водопади. Може би изъ цѣла Рила, която е богата съ дълбоки и тѣсни проломи, тоя проломъ да е най-тѣсния и най-непристъпния.

Тоя дивенъ проломъ не ми бѣ познатъ при първитѣ ми излети. Заинтересувахъ ме най-много рибари отъ Дупница, като ме увѣрявахъ, че тукъ е имало водопадъ 80 м. високъ. Отъ тогава съ нетърпѣние очаквахъ случай да обиколя тая мѣстность. На 20. юлий 25 души — дами и мъже, посѣтители на Сапаревскитѣ бани, излѣзохме въ долната котловина на Скакавица. Това бѣше около пладне. Слѣдъ обѣдъ съ петима другари тръгнахъ да търся голѣмия водопадъ. Нѣкои отъ останалитѣ другари ни увѣрявахъ, че мѣстото при водопада е непристъпно, че много врѣме ще изгубимъ безъ да успѣемъ да се приближимъ до него, но това не ни разколеба, а, напротивъ, усили желанието ни да го видимъ.

Отначало попаднахме на една пжтека, която води покрай рѣката; около 20 минути пжтеката ни води по билото надъ рѣката (100 м. високо), та шумътъ отъ водопадитѣ не се чуваше ясно. Сетнѣ напуснахме пжтеката и почнахме да слизаеме по отвѣсенъ наклонъ къмъ рѣката, за да ходимъ все низъ течението ѝ. Минаваме между борове и скали, като на всѣка крачка се надвѣяхме да се хлѣзнемъ и слетимъ прѣзглава въ рѣката. Хемъ слизаеме, хемъ си прѣговаряеме, какъ ще се изкачваме послѣ, като се връщаме. Това отчая трима отъ другаритѣ, и тѣ не слѣзоха долу въ рѣката. Останалитѣ трима съ постоянно провикване, за да се не изгубимъ и да хванемъ по разни страни, слѣзохме въ рѣката и тръгнахме низъ течението ѝ. Неочаквано прѣдъ менъ се яви голѣмъ проломъ, отъ което заключихъ, че тукъ сж водопадитѣ. Започнахъ да викамъ и да насърждавамъ другаритѣ си да вървятъ къмъ менъ.

Най-сетнѣ събрахме се и тримата и застагнахме на една канара въ рѣката. Прѣдъ насъ е дългъ (2 км.), дълбокъ (200 — 500 м.)



Най-долният Скакавишки водопадъ въ Рила планина.]

и тѣсенъ (5—50) проломъ. Отстрани канари, борове, насрѣща възвишението „Св. Духъ“, а долу — пропасть! Трѣбва отъ другадѣ да погледнемъ, за да видимъ, какви сж тѣзи водопади, що изпълнятъ съ еката си цѣлия проломъ. Пъргавиятъ ми другаръ се закатери по една скала: търси пжтека да слѣземъ подъ канарата. Слѣдъ малко радостно извика той и останалитѣ двама да вървимъ подиръ него. Възкачвахме се 15 мин. нагорѣ и слизахме 30 мин. надолу — прѣдъ насъ е вече грамадна чешма, която бумти въ дълбокъ виръ, засѣнченъ отъ канари и борове. Тоя водопадъ има 10 — 12 м. височина. — Подъ насъ какво има? -- Слушаме шумтението и на другъ водопадъ. Пъргавиятъ ми другаръ е вече при него; вика, възхищава се той! Обикаляме и ние по една пжтека съ голѣма прѣдпазливостъ, за да не слѣтимъ набързо долу. Тука има друга красота: по широка скала разлива се цѣлата рѣка и тѣй разлѣта спуска се около 5 м. водопадъ, подраздѣленъ на стотина водни ивици и хиляди дребни капчици се отблѣсватъ напредъ и въ страни. — Виждаме началото на трети водопадъ, но цѣлъ не можемъ да го разгледаме! Навѣсихме се надъ пропастьта доловени здраво о едно борче; видѣхме и срѣдата на този водопадъ: една правилна каменна коруба, изъ която водата се спуща съ шеметна бързина. Тръпки ни побиха! ако се прѣкърши борчето, и двама ще слетимъ изъ корубата съ свѣткавична бързина! Другарѣтъ се затича да търси изходъ за този водопадъ. Намѣрилъ той нѣкаква пжтека. Видѣхъ я: една много тѣсна уличка съ 70° наклонъ, изъ която съ пълзене ще може да се стигне до улея на водопада, а нататѣкъ! — Задоволихъ се засега да фотографирамъ само горнитѣ два водопада, а долния водопадъ ще трѣбва да обходя отдолу при другъ излетъ.

Нагласихъ апарата да обхване двата водопада. Заеха и другаритѣ ми своеобразни пози и мирно! — свърши се! — Но сѣтихъ се, че не бѣхъ докаралъ въ фокусъ картината! Второ стѣкло! То до нѣйдѣ добрѣ излѣзе.*)

Бързаме да се върнемъ! Но бърза ли се нанаягорно? На 5—6 мѣста почивахме, докато изгребемъ до билото надъ пролома. Слѣдъ единъ часъ бѣхме вече при цѣлата компания, която ни гости съ малини отъ срѣщнитѣ канари. На връщане цѣлата група се фотографирахме въ Перушица. Смѣшникътъ въ тази ни компания — С-ровъ, софинецъ, често се провикваше: „жени — свине!; „жени — свине!“ — така въ Трънъ свинарѣтъ сутринъ викалъ на женитѣ да изкарватъ свинетѣ за паша. Вечеръта всички прѣдволни се върнахме на банитѣ.

(Слѣдва).

*) Виж. картината на стр. 118.

Г. Козаровъ.

Какво трѣбва да правимъ.

(Продължение отъ бр. 7).

3. Материално осигуряване на клоноветъ. — Както и съ човѣка, така и съ дружествата ни — сигурностъ въ успѣха и свобода на дѣйствие ще има само материално осигорениятъ. Въ липсата на материални срѣдства се корени главно неуспѣхътъ на нашия дружественъ животъ. Само материално осигуреното дружество е поставено вънъ отъ влиянието на периодичната промѣна на числото на дружественитѣ членове. Веднажъ за винаги трѣбва да разберемъ, че членскиятъ вносъ не е въ състояние самъ за себе си да поддържа живота на кое да е наше дружество, особено пъкъ туристско, съществуването на което е съпряжено съ сума материални разходи. Тежко е на оная организация, която гради бжднината си на мизернитѣ 50 ст. членски вносъ! Всѣки клонъ, който милѣе за бжднината си, който иска да прави каквато и да е дѣйностъ въ полето на туристиката, той трѣбва да си осигури странични постоянни приходи, а на членския вносъ да гледа като на случайни постъпления. Да се постигне това не е толкова трудно, достатъчно е малко повечко трудъ и съобразителностъ. Клонъ, дѣйствуващъ въ градъ или областъ, за който не съществуватъ пжтеводители или карти, каквито сж всичкитѣ такива въ България, за да си създаде приходи, той може да издаде такива за града или областта си — разхода да събере като помощи отъ обществото, а прихода отъ продажбата да задържи за развитието на клона си, както въ случая прави „Трапезица“. Ако има въ нѣкой хубавъ кжтъ годно мѣсто за гостинница, крѣчма, хотелъ, нека иска отъ респективната община и окръгъ безвъзмездното отпускане на мѣстото, да влѣзе въ споразумѣние съ нѣкой концесионеръ и безъ да похарчи ни стотинка да направи строежа, бждещия приходъ отъ който ще служи за поддържане живота на клона. Колко годни за подобна цѣль сж многобройнитѣ пещери, минерални бани, балкански кжтове и пр., тѣй изобилни въ отечеството ни! Чешкиятъ туристски клубъ, дѣйствуващъ въ това направление, осигурилъ си е прихода, като е сградилъ сума хижи, разгледни, хотели, гостинници, закупилъ е чифлици, павилионъ за постоянна туристка изложба, даже е построилъ планинска желѣзница надъ Прага, която срѣдно му дава годишно 4,000 крони приходъ, а прѣзъ врѣме на послѣдната юбилейна изложба му донесе чистъ приходъ отъ 65,000 лева! Азъ зная, че това, що сж извършили чехитѣ въ 15–16 годишенъ дружественъ туристски животъ подъ натиска на чуждо правителство, ние, българитѣ, при собственото си правителство, ще можемъ да извършимъ това много по-лесно, но, както казахъ, за това трѣбва повечко воля и съобразителностъ.

Красотата на Швейцария и удобствата за комфортабеленъ животъ на французката Ревьера, както и на всички културни центрове

изъ Европа, има много да благодарятъ на неуморния туристъ. За това и ние, българитѣ, ако искаме да се прѣпоръчаме като културна нация, очакваша частъ отъ прогреса си на частната инициатива, врѣме е българскиятъ туристъ да заеме мѣстото си и изпълни тая културна работа, опрѣдѣлена отъ настѣпилата нова ера.

4. Непостоянно членство. — Никое българско дружество не може да се похвали съ постоянно членство. Като народъ съ по-слаба култура, непостоянството и смѣткаджийството личатъ въ всѣко негово дѣло. Приливътъ и отливътъ на членоветѣ отъ едно дружество въ друго е периодиченъ; записванията и отписванията ставатъ не поради идеята, а отъ симпатия или антипатия къмъ ръководителитѣ на дружеството. Пазената като светостъ традиция въ германския общественъ животъ — записанъ членъ въ едно дружество, прѣживѣлъ въ него извѣстно врѣме, той го поддържа и се грижи за успѣха му прѣзъ цѣлия си животъ, е непонягна за българина. Ние сме навикнали да изреждаме всички дружества и никждѣ да не се застояваме, когато германецътъ, записанъ въ едно дружество, до края на живота си го поддържа, даже традицията отъ бащата минава върху дѣцата и не е никакъ чудно да виждаме цѣли поколѣния като членове отъ едни и сѣщи корпорации. Съ констатирването на факта ние сме далечъ отъ мисълта да правимъ отъ българитѣ германци — това лежи въ кръвта на нацията, ние само отбѣлзваме дѣйствителността на нашия дружественъ животъ. Фактътъ, че организацията ни прѣзъ осемгодишното си сѣществуване въ редоветѣ си е записала, може би, десетина хиляди члена, а днесъ се е спрѣла едвамъ на петстотинъ, потвърждава думитѣ ми. Налага ни се въ обязаность да вземемъ мѣрки срѣщу това прѣлетничество; това, що е въ разрѣзъ съ българската натура, трѣбва да се постигне нѣкакъ си съ искусствени срѣдства.

Прѣди всичко нужно е да се развие по-голѣма дѣйность и да се запознаятъ членоветѣ-туристи съ цѣлитѣ на организацията ни. Сдушеността между членоветѣ е крайно желателна; а за цѣльта отъ готѣма полза сѣ семейнитѣ излети, зимнитѣ срѣщи, сказкитѣ и др. Привилегиитѣ за туриститѣ по желѣзници, гостинници, хотели, бани и пр. и при покупка прѣдпочитането издѣлията на туристатърговецъ и еснафъ силно насърчава записването и поддържането на членството. Нека не се забравя че всѣки туристъ срѣщу внесениѣ си 6 лева годишно членски вносъ въ замѣна получава отъ организацията десетократна полза. Ето ви единъ примѣръ изъ живота на Търновския клонъ „Трапезица“. Миналата година туриститѣ отъ „Трапезица“ срѣщу платения си 6 лева членски вносъ получиха отъ клона: 2 лева — срѣщу получавания даромъ „Бълг. Туристъ“, 3 л. — срѣщу пжтеводителя на гр. В.-Търново и околността му, 0.50 л., — срѣщу картата на В.-Търновския окръгъ, или всичко 5 л. 50 ст. Устроени бѣха два излета съ желѣзницата по 50 и 75% намаление — до градището „Никюпъ“ и до гр. Варна. Членоветѣ разполагаха съ читалня и съ едно отбрано общество за срѣщи и излети, въ което

винаги се намира братски приемъ. Значи всѣки членъ срѣщу внесения си скромнѣ членски вносъ е получилъ десетократни облаги.

Споменитѣ сж приятни на човѣка, особено пѣкъ цѣнени отъ туриститѣ. За насърдчение постоянното членство въ общия ни уставъ специално е прѣдвиденъ членъ 41 — даване отличителенъ знакъ или дипломъ за споменъ срѣщу нѣколко годишно редовно членство. За насърдчение излетитѣ трапезичани даватъ подарѣци на неуморимитѣ си излетници — наредба достойна за подражение отъ клоновѣтѣ. Съ горѣстъ на душата спомнямъ си за нѣкои младежи, бивши прѣданны ратници на организацията ни, които, благодарение на непохватността ни въ това отношение, бѣха изпуснати отъ редовѣтѣ ни за винаги. Сжкпене насърдението отъ страна на ръководителитѣ се е отразило твърдѣ злѣ върху успѣха на дѣлото ни. Юнашката и колоездачна организации не оставатъ неотбѣлѣзано, ненасърдчено ни едно полезно, добро дѣло на членовѣтѣ си, напротивъ, ние съ Зевсовско око поглеждаме къмъ полезнитѣ дѣла на прѣданнытѣ наши членове, които работѣха съ вжтрѣшно желание за успѣха на организацията ни. Додѣто прѣдседателътъ на чешката организация е почетенъ гражданинъ на голѣма часть градски и селски общини въ Чешко, додѣто юнашката и колоездачна организации провъзгласиха повечето си дѣятелни лица за почетни членове, ние пѣкъ въ това направление сме голѣми икономисти и спрѣхме се само на двамина и то на лица, които не сж имали и не ще да иматъ никога нѣщо общо съ нашето туристско дѣло и не възнаградихме тъкмо ония, които заслужаватъ това. Туристската майка е мащеха спрѣмо прѣданнытѣ си пилци, затова и често я виждаме сама осиротѣла, проклета да свие съ многочленното домоцадие своето гнѣздо.

5. Разширение туристската задача. — Въ насъ подъ думата туристъ се разбира пѣшеходецъ, затова и публиката е свикнала да смѣта за по-добри туристи ония, шо взематъ пѣшкомъ повече пѣтъ. Това е криво и едностранчиво схващане цѣлитѣ на туристката. Прѣди всичко туристиката е повече наука, отколкото спортъ, именно съ това се отличава тя отъ разнитѣ алпийски и пѣшеходни дружесства. Безъ да съмъ противъ излетитѣ, тѣ не сж главната и единствена туристска цѣль; тѣ сж по-добрѣ срѣдство къмъ цѣльта. Даже излетъ, неизползванъ туристски — непридруженъ съ нужното описание и бѣлѣзане, като основа за бждещи пѣтеводители, пѣтепоказатели, агитационно срѣдство къмъ цѣлитѣ на туристиката, е егоистиченъ излетъ; споредъ менъ, по-добрѣ е да се не устройва такъвъ. Трѣбва да се прави разлика между излетитѣ, правени отъ туристи, и расходкитѣ на обикновената публика. Цѣльта на туристската организация е много по-широка, отколкото тѣснитѣ рамки на нѣколко излета, правени въ форма на обикновени празнични расходки. Туристътъ прѣди всичко трѣбва да бжде културтрегеръ въ всѣко свое дѣло. Той е банбрехера за естественика, геолога, археолога, художника, иконома и пр., затова и организацията ни, за да се постави на подобающата се висота, на каквата е трѣбвало отдавна да бжде — да привлѣче всичко, ще трѣбва да се интересува отъ

природни и художествени хубости, отъ народенъ битъ, поминъкъ и пр.; належаще нужно е при клоноветъ да се създадатъ отъ самитъ туристи отдѣлни чети: археологична, украсителна, залѣсвателна, за насърчение гостуването, за пазенето на природнитъ и художествени монументи и пр. Принципътъ — всѣки дружественъ членъ да върши работа, която подхожда на занаята му, трѣбва да намѣри приложението си при туристката организация. Сжществуването на споменатитъ чети е напълно възможно, тъй като диренето на самостоятелни дружества съ подобни цѣли въ нашитъ малки градове е почти немислимо. Съ врѣме, при развитието на обществения ни животъ, четитъ ще могатъ лесно да се развиятъ въ самостоятелни тѣла и да послужатъ за основа на бждещи организации, като: залѣсвателна, украсителна, археологична и пр.

Както въ римско врѣме форумътъ е билъ центъръ, за врѣмето си, на интензивно развития римски културенъ животъ, така и нашата организация трѣбва да бжде подслонъ на дѣловата българска интелгенция — вдъхновителка на всѣко културно народно дѣло. Туристката организация, като най-ново спортно тѣло съ научна подкладка, за вирѣнето си прѣдполага отзивчива, културна срѣда, затова и фактътъ, че между всичкитъ балкански народи тя е свила гнѣздо само между българитъ, говори за по-голѣмата културностъ на послѣдния прѣдъ съсѣдитъ му: сърби, ромжни, турци и гърци. Тя е фаръ на истинската европейска култура и пжтепоказателъ къмъ народополезни и отечестволюбиви начинания, затова намъ, туриститъ, се пада левския дѣлъ — внасяне култура въ народнитъ слоеве и рекламиране далеко и близко чудесно хубавата българска земя.

В.-Търново, юний 1908 г.

Д-ръ Ст. Н. Чомаковъ.

Излетъ до Бѣлоградчискитъ скали.

(Продължение отъ бр. 7).

На утрѣшния день по изгрѣвъ слънце събудихъ се тихичко слѣдъ единъ продължителенъ, дълбокъ сънъ, населенъ съ смжтни блѣнове и съ величествени и тайнствени образи и видѣния. Тѣзи сънища се въртѣха, шурѣха се изъ главата ми. Азъ всецѣло имъ се отдадахъ и се мжчехъ да си припомня всичкитъ имъ особености и подробности. Дълго врѣме се излежавахъ въ леглото въ безмълвно удивление; на напрѣгнатитъ ми отъ приятнитъ сънища очи всичко се виждаше бѣло, блѣдно, въ нѣкакъвъ си неясенъ, смжтенъ видъ, примѣсено съ видѣнията и образитъ на сънищата, които като че ли водѣха въ полуспящата ми душа борба съ впечатленията отъ дѣйствителния миръ. Будността, трѣзвостта постепенно почна да ме

одолява. Ахъ колко грозенъ, отвратителенъ ми се показва дѣйствителния миръ слѣдъ този цѣлъ сонмъ сънища.

Слѣдъ като се облѣкохъ, излѣзохъ на балкона. Първото впечатление отъ гледката, която се откри внезапно прѣдъ очитѣ ми, бѣ силна, поразителна. Азъ пиехъ, поглѣгахъ съ очи картината, що се открояваше въ простора. Това бѣ „Вѣнеца“ съ стѣрчащитѣ въ нѣдрата му голи гранитни великански канари. Този склонъ на „Вѣнеца“, който въ обятията си обгръща частъ отъ града, е изпъстренъ тукъ-тамъ по долинкитѣ, урвитѣ и хълбоцитѣ съ джбрави.

Тоя день небето бѣ чисто, лазурно, като че ли ангелитѣ го бѣха мили още отъ сутринята. Една благотворна свѣтлина слазясше отъ небето и даваше единъ лъхъ на живата природа, която съ трепетъ — трепета на живота се събуждаше. Слънчевитѣ зари като че се прѣчупваха въ кристалиния въздухъ и даваха смѣсени отражения на изумруди, топази, бриланти, смарагди, сафири, яконтѣ. Не можешъ да се нагледашъ и насладишъ при изгрѣването на слънцето до пълното стоплюване на най-долнитѣ въздушни пластове, на гледката на тѣзи свѣтли прѣливания и вълнения на шароветѣ при тайнствения трепетъ на въздуха, на петнитѣ и неуловими тонове отъ теченията на струитѣ на съгрѣвающия се въздухъ, на тайнствения шепотъ на зефиритѣ, на небесния лазуръ, размѣсенъ съ шароветѣ отъ отраженията на слънчевитѣ зари, на тайната стихия, що господарува въ мѣстността, която би внушила поету най-въсторженитѣ пѣсни, що може да извлѣче природата отъ лирата му, и на пламването на цѣли живописни маси отъ листа въ джбравитѣ по склона на вѣнеца, отъ ослѣпителнитѣ удари на слънчевитѣ зари.

Слѣдъ единъ часъ, придруженъ отъ моята съпътница, докторката, военния лѣкаръ при 15. пѣхотенъ полкъ, квартирующъ въ гр. Бѣлоградчикъ, Д-ръ Димитриевъ, бивши мой съученикъ въ Франция, капелмайстора на музиката на 15. полкъ, Димитровъ — единъ доста начетенъ момъкъ, и градската акушерка г-ца Д. потеглихме прѣзъ главната улица за каменнитѣ бърда. Въ главната улица прави впечатление гражданския клубъ съ своитѣ колони до входа, малкия площадъ прѣдъ него, воен. офицерски клубъ и училищното здание. Стигнахме гърлото, отгдѣто Ломското шосе се спуска на зигъ-загъ въ пропастьта на първото устие всрѣдъ надвѣсилитѣ се отъ двѣтѣ страни огромни чувовни канари, които образуватъ гигантски стѣни, напластени хоризонтално. Това е първия, най-близкия районъ на прочутитѣ по своята поетичность канари.

Минахме по една ископана, поуравнена и посипана съ чакълъ пжтека, обградена отъ двѣтѣ страни съ двѣ редици млади фиданки отъ калинки, ясенъ и габеръ, посадени по канавкитѣ, изправени за изтичане водата отъ пороитѣ. Тая пжтека змиевидно се вие около единъ камъненъ зидъ, заграждающъ двора на едно отъ казарменитѣ здания, въ който има разсадникъ на клинове на фиданки и цвѣтя, и се е задълбала съ страшния яръ надъ канаритѣ на десетъ крачки надъ него. Тѣзи канари образуватъ една масивна дебела кора, която обвива откъмъ зѣющата бездна въ боаза цѣлия баиръ на височина

150—200 метра. При политъ му на височина до 100 метра тая обвивка е увънчана съ надвѣсени, полетѣли къмъ пропастьта канари, напластени хоризонтално въ разнообразни пластични, непластични и груби форми. Въ вгълбнатинитъ на този баиръ и урвитъ му къмъ върха му тукъ-тамъ сж разхвърляни на цѣли групи масивни канари отъ хоризонтално напластяване, които му даватъ единъ фантастиченъ декоръ. А на най-високата точка на билото му стърчи въ необятния просторъ една стръмна коническа чука, полузатжпѣла сега въ бѣлизнявъ прозиренъ, приличенъ на омара пушекъ, който слабия вѣтрецъ е подгонилъ и закаралъ тамъ отъ града.

По-нататъкъ по посока на сѣвероизтокъ, налѣво отъ насъ, като продължение на баира, по чиито склонове вървимъ ние, други височини, голи, раздирпени, увънчани съ жбери се губятъ грациозно, кокетно въ завѣсата на утрѣшния думанъ.

Пжтечката, по която вървѣхме, ни заведе на прочутия „Мисленъ-камъкъ“ — една канара отъ сжщата формация, отъ която сж всички бѣлоградчискі канари, които иматъ произхождението си отъ морски и рѣчни наноси и утайки. За доказателство, че тѣ сж отъ морски и рѣчни наноси, служи фактътъ, че тѣ сж образувани отъ пластове валчести, топчести, гладки камъчета съ кафявъ цвѣтъ и отъ пѣсьчни зрънца отъ сжщия цвѣтъ, споени като съ циментъ, а такива пластове могатъ да се образуватъ само отъ морскитъ талази и отъ рѣчнитъ води въ продължение на хиляди години. Мисленъ-камъкъ е крайния пунктъ и любимото мѣсто, до което правятъ вечернитъ си разходки чиновницитъ, слѣдъ като излѣзатъ отъ тъмнитъ задущни канцеларии. Той е тѣхната утѣха и растуха въ горчивитъ и тегостнитъ часове, когато човѣшката душа, уморена, наранена отъ измами, оскърбления, неправди, неволи, жадува за самотия и уединение всрѣдъ лоното на природата, чието поразително величие ги плѣнява, разсѣва тжгитъ и скърбитъ имъ, поглѣща мислитъ имъ и ги устремява къмъ възвишеното, идеалното, прѣкрасното, отдалечава ги отъ дѣйствителния миръ чрѣзъ събуждане на въображението имъ, благодарение на прилива на чувствуванията и впечатленията, що имъ дава и ги прѣнася въ другъ миръ на блѣнове и мечти, дѣто човѣкъ само намира подслонъ и избавление отъ вълнитъ на буритъ на житейското море.

Колко горчиви думи, потопени съ сълзи, сж произнасяни въ подножието на тоя камъкъ! На колко въздишки, стонове проклетии е билъ той свидѣтель! Ахъ, ако би могълъ човѣкъ да разбира нѣмния езикъ на тоя невъзмутимъ, страненъ свидѣтель на толкова печални сцени! Колко спомени, колко приятни моменти на забвение и упоение сж свързани съ това мѣсто? Колко душата се терзае, когато за послѣденъ пжтъ трѣбва да се разпрости и раздѣли съ него, понеже го почита като светиня поради гостоприемството, което е давалъ въ минутата на разочарованието! Мисленъ-камъкъ е пристанище на житейското море. Съ неутѣшими и неизразима скръбъ човѣкъ напуска за послѣденъ пжтъ това мѣсто, символъ на спокойствие, утѣха, усамотение, забвение, относйки въ душата си неизгладимитъ възпо-

минания отъ блаженитѣ минути, прѣкарани тамъ въ съзерцание величието на природата.

Тоя Мисленъ-камъкъ, който като паметникъ служи за емблема на отдихъ и миръ, има канари отъ хоризонтално напластяване, които образуватъ единъ видъ пиедесталъ, върху който е кацналъ камъкъ. Тѣзи канари се продължаватъ до надвѣсенитѣ канари надъ бездната и образуватъ по тоя начинъ една дебела обвивка на стрѣмния склонъ.

Отъ Мисленъ-камъкъ се отдѣлятъ нѣколко кози пжтеки по разни направления, отъ които една отива за с. Боривица, 6—7 килм. до града, разположена задъ баира, политѣ на който сж облѣчени съ каменна броня. Тоя баиръ съ единъ долъ се раздѣля на двѣ части; едната отъ тѣхъ, по-близката до Мисленъ-камъкъ, се нарича „Планиница“, а другата, по-отдалечената, — „Гюль-тупанъ“. Тая послѣдната се простира до изхода на дефилето между канаритѣ, въ дъното на което е задълбано ломското шосе. Изходътъ на дефилето се съпада съ изхода на дефилето отвѣдъ канаритѣ, прѣзъ което е минавалъ стария римски пжтъ за римската крѣпостъ. Планиница и Гюль-тупанъ сж просѣяни съ стѣрчащи надмѣнно, насищено цѣли групи масивни канари, които по формитѣ и съчетанията си прѣдставляватъ силуетитѣ на разнитѣ групови алегии въ пиедесталитѣ на триумфалнитѣ арки.

Цѣлъ часъ ние стояхме до Мисленъ-камъкъ захласнати прѣдъ гледката на отсрѣщното бърдо изключително отъ масивнитѣ камъни конгломерати съ червено-кафявъ цвѣтъ. Това бърдо въ напрѣченъ хоризонталенъ разрѣзъ има форма на равнобедренъ тригълникъ, основата на който е по-малка отъ другитѣ двѣ страни и се допира до баира, който загражда отъ противната на Вѣнеца страна града и има единъ хълбокъ, който обхваща отдѣсно гърлото на дефилето. Врѣхъ на тоя тригълникъ е точката на изхода на дефилето, дѣто ломското шосе се съединява съ стария римски пжтъ отъ задното дефиле. Мълчание, тихо вдъхновение и мечтателностъ ни обзе прѣдъ романтичния му изгледъ. Това, което изпитвахме ние въ това мѣсто, въ тоя часъ, отдалечени чрѣзъ нашето въображение и нашитѣ мисли отъ дѣйствителния миръ въ присѣствието на толкова нѣми свидѣтели на едно далечно прѣисторическо минало, когато природнитѣ стихии въ пълния си разгаръ се бунтували, вилнѣли и свирѣпствували и отъ безформената земна маса още като каша или по-късно при свиването на земната кора и при силнитѣ морски течения и промѣни на повърхността на земята сж образували всичката тая маса канари, прилични на единъ океанъ отъ броняци, на спрѣни вълни отъ камъни, които се губѣха въ хоризонта ведно съ правилнитѣ хармонични линии на високитѣ планински вериги, езикътъ не може да го прѣдаде, за да не накърни и не наруши светостъта, тържественостъта на тая часть.

Впечатленията отъ величието на природата тукъ бѣха толкова силни и поразителни въ тоя моментъ, когато ние, подпомогнати отъ фантазията, изслѣдвахме вѣковетѣ, когато ние се прѣнасяхме мислено въ най-отдалеченитѣ епохи, които историята, лѣтописитѣ и вѣковетѣ

напомняше, че прѣдъ насъ изпѣкваше и чувствувахме всичката нишожностъ и дребнавостъ на нашитѣ „велики“ теории за историята и философията на човѣчеството, създадено много по-късно отъ тоя миръ, а така сѣщо и това, което се пробуждаше въ нашата душа, въ нашитѣ сърдца отъ нашитѣ научни системи, теории и идеи за свѣта, а, може би, и нашитѣ спомени и лични чувства. Това мѣсто ми откриваше скритата смисълъ на природнитѣ прищѣвки и източника на пастушеската, първобитна, инстинктивна поезия въ дѣтинството на народитѣ и ми вдѣхваше благоговѣние и смирение прѣдъ народнитѣ стихии.

И дѣйствително, това камено, масивно бърдо бѣ чудото въ тоя широкъ басейнъ отъ канари въ нѣдрата на планинскитѣ вериги, които го заобикалятъ отъ всичкитѣ страни. Платформата му се намира на еднаква височина съ основата на нѣколко гигантски блокове, които на половината сж откъснати отъ основата, нагънали сж се и сж полетѣли или провиснали къмъ пропастьта. Тия канари увѣнчаватъ всичкитѣ рѣбове на платформата откъмъ дефилето така, че тѣ служатъ като гарнитура, като галони по крайщата на платформата. Нѣкои отъ тѣхъ иматъ правилни геометрически форми и изглеждатъ като дѣлани и като че ли очакватъ нѣкое поколѣние гиганти да дойде да ги вдигне и употреби.

Върху тая огромна платформа се намиратъ най-фантастичнитѣ, най-оригиналнитѣ, най-разнообразнитѣ групи отъ канари съ съчетание и форми, каквито само въображението може да твори. Тѣ сж букета между всички други групи изъ околнитѣ бърда и заематъ центъра въ каменния басейнъ. Никакво перо, никаква четка на художника, никакво изкуство не може да прѣдаде впечатлението, което само единъ погледъ на окото дава на душата: грамадни блокове, групи камъни — червени и сиви сж продѣнени съ проходи, сводове, пещери, дупки, врѣзачи съ дълбоки пазухи, въ които сж израстнали пълзящи ратения и храсти, ползуващи се отъ гостоприемство. Тѣзи блокове сж натрупанитѣ въ видъ на отломъци отъ колони, капители, стълбове, корнизии, фронтони, готически балдахини, архитрави, антични вази, грамадни статуи и бюстове на мадони, антични богини, на забѣлжителни военни, духовни лица и учени — ту изправени, ту полегнали или наведени къмъ земята, ту съ заплашителни жестове, ту съ горда поза, ту навѣсени или пѣкъ съ сияющи отъ радостъ лица, статуи на разни чудовища и митологически сжщества, като минотаври, цербери, гигантни титани, свинксове, обелиски и други — всичко това за погледа перспективно се прѣдставлява размѣсено въ хаосъ и въ безпорядкъ, въ настрѣхналъ видъ, на мѣста на гранити, на мѣста разпрѣснато отломъчно и като че сж останки отъ лавата на единъ вулканъ, който би изригналъ цѣлъ миръ отъ статуи на странни сжщества и чудовища отъ митологическата епоха.

Азъ прѣкарахъ въ съзерцание дълго врѣме. Въображението ми прѣдставляваше цѣлия тоя камененъ свѣтъ ту като символични, дадени отъ природата, ту извикани на борбата върху тая каменна арена отъ нѣкаква си магическа сила прѣдисторически или баснословни ми-

тологически същества, ту останки от храмове и капища заедно с идолитъ и кумиритъ, които едно силно землетръсение е съборило на земята и разпръснало върху платформата на бърдото, ту изкочили на повърхността гигантски същества да ни разкажат за събития от вѣкове, които историята не помни и не познава и за които е изгубила всѣкакви слѣди и току за единъ мигъ, прѣнесенъ, захласнатъ всрѣлъ тая непонятна таинственостъ и величие на тоя камъненъ свѣтъ, прѣдъ очитъ ти става илюзията на живи същества и чудовища, — всичко се одухотворява, и лирическото настроение, изблика на чувствата, въодушевлението, възторгътъ минаватъ всѣкакви прѣдѣли и човѣкъ захваща да е достоенъ на особни чувствувания непознати нему. Азъ изпитвахъ едно странно чувство вслѣдствие ненадѣйния напливъ на силни поразителни впечатления, като че моята душа бѣ единъ неизмѣримъ, безкраенъ океанъ отъ чувства, въ които е потъналъ цѣлиятъ тоя камъненъ свѣтъ, неб то, земята и цѣлата вселенна.

Срѣщу „Мисленъ-камъкъ“ въ най-близкитъ групи личеше въ профила бюста на дѣдо Цанковъ. Отдѣсно на този бюстъ се виждаше бюста на Сократа съ своя типиченъ профилъ, стоящъ неподвижно нѣмъ, гледащъ сждинитъ на човѣчеството. Откъмъ другото дефиле, задъ каменното бърдо, главата на Сократа има изгледъ на калугерски бюстъ, когото шеговититъ бѣлоградчани нарекли Фирминияновата глава. По-долу отъ дѣдо Цанковия бюстъ, залънена изъ вжтрѣшнитъ групи, се виждаше главата на Бисмарка, обрнатъ съ лице къмъ насъ.

Отъ „Мисленъ-камъкъ“ се отправихме по боровичкия пѣтъ за мѣстноститъ „Планиница“ и „Голъ-жупанъ“, по чиито стрѣменъ склонъ е вдълбънъ боровичкия пѣтъ. Стигнахме до козията пѣтека, която се отдѣля отъ него, и се опжихме по нея. Изъ нѣкои отъ цѣпинатитъ на отсрѣшнитъ канари и изъ дълбокитъ имъ пазухи, повечето окичени съ зеленина отъ израстналитъ по тѣхъ храсти и пълзящи растения, шурти, клокочи вода, която, подвѣвана отъ вѣтъра, се прѣска на облачета отъ мѣхурчета и разни кристални капчици, които прѣчупватъ слънчевитъ лъчи и даватъ отражение на седемтѣхъ шарове на джгата. Шумътъ отъ шуртенето на водата, носенъ отъ вѣтъра, правѣше въ пропастьта хиляди скока, вслѣдствие многобройнитъ изпъкналости, хълбоци, дълбен, пещери и пазухи въ канаритъ и достигаше до насъ като едно мърморене, подобно на далечно звучене на камбаненъ звонъ, което послѣдва ехтежа на ударитъ.

Всичкитъ тия групи канари заедно съ полетѣлитъ къмъ пропастьта скали по ржбоветъ на платформата, върху която тѣ сж наградени, както и хълбоцитъ на бърдото откъмъ пропастьта, се рисуваха перспективно съ една мила, чиста и строго очертана картинностъ, която поразяваше прѣхласналия се погледъ. На всѣка крачка все нови и нови видове групи се откриваха прѣдъ погледа, които се изрезваха въ блѣдносивия хоризонтъ съ една вълшебна пѣстрота и разновидностъ на формитъ. Тѣ прѣчатъ на погледа въ този тѣсенъ хоризонтъ въ нѣдрата на планинитъ да различи въ пространството.

дѣ се свършва този свѣтъ отъ камъни, гигантски колони съ корнизигорѣ и статуи на чудовища господствуватъ надъ цѣлото това море отъ камъни. Тѣ се рисуваха въ блѣдния прозиренъ просторъ като нѣкакво си въздушно капище съ жертвенникъ, около което сж наредени идолитѣ, за да извършватъ тамъ божествената си служба, а жертвоприношенията — нѣкакви си гиганти идолопоклонци. Човѣкъ неволно чувствува благоговѣние прѣдъ тѣзи гигантски статуи на чудовища, стоящи съ такава самонадѣяностъ и невъзмутимо спокойствие.

Когато стигнахме на крайната точка на този склонъ, заставахме върху една тераса всрѣдъ нѣколко групи отъ канари, които образуватъ едно масивно цѣло, а не разхвърлени въ безпорядѣкъ. Отъ тая тераса въ края на каменното бърдо между различнитѣ групи отъ канари се различава статуята на Наполеонъ Бонапарта, окръженъ съ цѣлия си щабъ и свита отъ маршали и генерали. Той съ бинокль наблюдава перипетиитѣ на едно сражение и съ единъ повелителенъ жестъ дава нѣкаква си заповѣлъ за нови маневрирания на неговитѣ армии нѣйдѣ далечъ изъ полето, на изхода на този планински край, отвѣдъ цѣлата върволица планински вериги.

По една стрѣмна пжтека, която се катери между канаритѣ по малкитѣ циклопски отвѣсни урви, ние слѣзохме на ломското шосе тъкмо въ точката, дѣто се слива съ стария римски пжтъ, който излиза изъ другата — задната котловина. Ние се отпавихме по дефилето обратно къмъ града между два реда гигантски каменни стѣни, които на върховетѣ си сж увѣнчани съ надвѣсени полетѣли къмъ пропастьта хоризонтално напластени канари като съ корнизигорѣ. Шосето се извира като змия въ тѣснитѣ завои на дефилето и постепенно се възвишава до гърлото, задъ което е разположенъ града. Изъ пукнатинитѣ на канаритѣ въ подножието имъ бликатъ шуртятъ бистри извори съ изобилна вода. Въ дѣното на дефилето тече едно малко поточе, което събира водитѣ на всичкитѣ изворчета. То се стича въ р. Ломъ, която тече изъ другото дефиле 3 — 4 километра отъ града. Тѣзи стѣни на много мѣста бѣха продѣнени съ проходи и пещери, на които корнизитѣ се наклоняватъ едни срѣщу други, като оставятъ къмъ небето единъ отворъ отъ десетина растега.

Когато стигнахме до гърлото, капелмайсторътъ и азъ поехме една пжтека по баира, който започва отъ гърлото и се съединява съ каменното бърдо, а докторътъ, докторката и акушерката останаха долу на баира. Тая пжтека води прѣзъ цѣлъ редъ стжпала, ржбове, кривини върху хълбоцитѣ и изрѣзитѣ на канаритѣ къмъ пиедестала на бърдото. На мѣста пжтеката е тѣй стрѣмна, че ние трѣбваше да се влачимъ по корема си, като се залавяхме за нѣкой тростъ, случайно изникналъ тамъ въ подслона на канаритѣ, а понѣкога тѣй полегнали се наклонявахме и почти овисвахме надъ пропастьта, особно когато трѣбваше да се мине по врѣзани стѣлбички или малки ржбове на нѣкой доста издаденъ навънъ хълбокъ, по който и дива коза не може да се катери.

Най-послѣ стигнахме на платформата. Чудно, неописуемо зрѣлище прѣдставляватъ канаритѣ! Колкото повече ги доближавахме,

толкова повече се уголѣмяваха, удѣлжаваха и приемаха постепенно-постепенно по-голѣмъ обемъ въ пространството. На една голѣма тераса, макаръ и уморени, ние захванахме да тичаме по разни посоки, като сжщеврѣменно викахме и произнасяхме разни възклициания и викове, прилични на дивашки резове. Тѣзи викове огласяваха цѣлата околностъ съ безбройно много екоти, които се разбиваха и отласкаваха и изчезваха като единъ смѣсенъ, непонятенъ шумъ, приличенъ на мърморене. Всичкитѣ тѣзи статуи съ хармонични, чисти контури, които ние виждахме отъ отсрѣщния склонъ и отъ „Мисленъ-камѣкъ“, се изгубваха и изглеждаха единъ хаосъ отъ грандиозни канари, завалѣни или стърчащи въ безпорядѣкъ, по обемъ 9—10 пѣти по-голѣми, отколкото прѣдставляваха по-рано, и въ тѣхъ врѣзани и издѣлбани сѣпки, дѣлби, ржбове, стѣлбички, обраснали съ мъхове и лишеи. Върху нѣкои отъ тѣхъ има малки площадки, а върху други — пѣкъ тронове или кресла. Ние се възкачихме върху една малка тераска на една отъ многобройнитѣ канари, отдѣто полегнали прѣкарвахме въ съзерцание въ тая тържествена за насъ минута.

Внезапно единъ мелодиченъ, меланхоличенъ, тържественъ шумъ изпълни дефилето, ехтящъ въ дѣлбокитѣ пропасти и завои. Това бѣ единъ черковенъ мотивъ изъ опера „Хугеноти“, изпълняванъ отъ моята съпътница, докторката, която имаше звученъ като арфа гласъ, и отъ докторъ Димитровъ. Екотитѣ отъ тѣхната пѣсенъ се разбиваха о сциклонски отвѣснитѣ каменни стѣни на дефилето, о хълбоцитѣ, носоветѣ и изпъкналоститѣ имъ, проникваха въ зѣющи по тѣхъ дупки, въ пещеритѣ, въ голѣмитѣ дѣлбени и пазухи и долитаха до насъ като едно мелодично мърморене, което излѣгва слуха и на човѣкъ му се струва, че въ всѣка пещеря, върху всѣка по-голѣма птица или ржбъ на канаритѣ има по една калугерска килия, манастиръ или черква и едноврѣменно въ всички тѣзи молитвени домове черковни хорове изпълняватъ единъ и сжщъ мотивъ, пѣятъ една и сжща молитва.

Никакво перо не може да прѣдаде впечатления и чувствуванията, които ни покрѣтваха. Чувството, което ни обладаваше прѣди малко, когато, полегнали върху тераската, съзерцавахме всрѣдъ лоното на природата съвършения покой, мртвата безмодностъ, грамадността и необикновеността на размѣритѣ на тѣзи самотии, пустинашки канари, и което ни даваше илюзията на единъ чуденъ, тайнственъ миръ, въ който човѣкъ се чувствува плѣненъ, откъснатъ отъ останалия миръ и му се струва, че никога нѣма да се върне въ свѣта, се замѣсти съ друго едно жизнерадосно чувство: намъ ни се струваше, че всѣкъждѣ, дѣто погледѣтъ се спираше, виждаме пропасти, дефилета, канари, пещери да се одухотворяватъ, като че ли човѣшкиятъ гласъ е властенъ надъ цѣлата природа и я буди и съживява и всичката оная вѣчна каменна маса за единъ моментъ правѣше впечатление на мѣсто за молитва и съзерцание; прѣхласнати ние нѣколко минути прѣкарахме въ вдѣхновение и изпитвахме сжщото възхищение, което биха изпитали онѣзи небесни домове, които, като долетятъ за прѣвъ пѣтъ на земята, която мислятъ за пуста,

биха чули върху тая сжшата платформа на масивното каменно бърдо първитѣ молитвени химни на хората.

Дълго се скитахме по платформата. Трѣбваше при най-голѣма опасностъ, страхове и рискъ да пѣплимъ по ржбоветѣ, ивицитѣ и стжпалата на канаритѣ, додѣто стигнахме до баира, който се съединява съ каменното бърдо, и по неговото било слѣзохме въ града. Жадни за нови впечатления, безъ да усѣщаме умора, ние слѣзохме отново въ дефилето, за да продължимъ екскурзията си и съ останалитѣ другари надолу до изхода му, дѣто се срѣшатъ ломското шосе и стария римски пжтъ отъ отвѣдното дефиле и по това послѣдното прѣзъ селата Долния и Горния Чифликъ до Бѣлоградчикския баиръ.

Всички бѣхме обзети отъ неописуемъ възторгъ, викахме, крѣскахме, тичахме по змиеобразното шосе, което се отбива край политѣ на каменното бърдо. Нашитѣ викове даваха екотъ на зигъ-загъ отгласвани отъ двѣтѣ колосални стѣни на дефилето по цѣлото му протежение до изхода, отдѣто като изъ хуния се раздаваха далечъ изъ долините въ подножието на планинскитѣ вериги.

Не слѣдъ дълго стигнахме до точката, въ която се съединяватъ и двѣтѣ дефилета. Прѣди да поемемъ римския пжтъ по другото дефиле, спрѣхме се да се полюбуваме на гледката, която прѣдставляватъ отдѣлнитѣ групи канари въ подножието на бърдото „Голъ-тупанъ“, съ което се прѣсича въ правъ жгълъ. Погледътъ не се насища отъ това зрѣлище. До самото шосе, което опасва подножието на баира по всичкото му протежение, додѣто погледътъ различава платното на шосето, отдѣлни групи колосални канари, наредени въ редица и прилични на фарове и обелиски съ нетолкова правилни очертания, се проточили и образуватъ заедно съ шосетата една алея съ гигантски колонади до крайнитѣ линии на хоризонта въ тая посока. Макаръ и доста отдалечени една отъ друга, тѣ ни припаствуваха до видимъ, дѣ свършва тая верига отъ колони, които гордо, властително, вече безъ съперници, като отдѣлени отъ голѣмия блокъ стърчеха и се губѣха въ простора, освѣтнъ отъ силния лазуръ на небето. Една отъ тѣзи канари колонади въ профилъ приличаше на главата на жерафъ съ дългата му шия. Когато се застане срѣщу тая грамадна канара, която има 50—60 метра височина, фигурата, която тя прѣдставлява въ лице, изглежда да е глава на една мечка, която реве и се муси.

Задъ масивното каменно бърдо по дефилето минава старъ римски пжтъ, който води за римската крѣпостъ надъ самия Бѣлоградчикъ. Рѣка Ломъ, която взема главата си отъ балкана надъ Бѣлоградчикската котловина при с Стакевици, тече отлѣво на шосето. Двѣтѣ малки селца — Долния и Горния Чифликъ сж разположени въ котловината около матката на рѣката. Отлѣво котловината се обгражда отъ най-близката верига на прѣдгорията на Стара-планина — Бѣлоградчикския баиръ. Погледътъ блуждае по кривинитѣ, по лжка-тушенията на планинитѣ, които като ивици отъ жбери или ржбове изпѣстрюватъ стрѣмнитѣ склонове на тая планинска верига. При

политъ на тая верига по нестръмнитъ урви сж посадени часть отъ бѣлоградчискитъ лозя. Склоноветъ ѝ на много мѣста сж издълбани съ долчинки и падини, а на мѣста сж съединени и съ редица чуки, които сж разхвърлени при политъ ѝ въ хаотическо безредие. Кржгозорътъ откъмъ балкана изчезваше съ линиитъ на билото на веригата. Селата хвърлятъ грозота въ дивната панорама на това пустинно дефиле.

Слѣдъ половина часъ пжтуване стигнахме до една козя пжтека, която се отбива отъ стария римски пжтъ и води до старото римско кале. Развалинитъ и часть отъ стѣнитъ на това кале се виждатъ отъ Мисленъ-камъкъ като жбятъ гребенъ, обаче тѣ се затулятъ отъ първитъ каменни групи откъмъ града, въ които личатъ бюсоветъ на дѣдо Цанковъ и Бисмарка. Отъ тая точка, както и отъ римския пжтъ по всичкото протежение на дефилето, канаритъ по пиедестала и склоноветъ на каменното бърдо нѣматъ този романтиченъ изгледъ, може би, поради близостъта имъ, като не позволяватъ да се отличаватъ контуритъ и очертанията имъ, за да се види, какви форми образуватъ тѣ. Като че ли по нѣкакъвъ си капризъ природата е запазила поразителния романтиченъ изгледъ на цѣлия този камененъ свѣтъ за откъмъ другото дефиле, отдѣто се виждатъ много повече фигури и образи. Като че ли една стихийна вълна е завлѣкла цѣлия този фантастически свѣтъ по посока къмъ другото дефиле, къмъ което сж обърнати съ лице всички образи, страшилища, чудовища, бюсове, статуи.

Пжтеката криволи, лжкатуши по ржбове, по малки тераски на шеметни канари и по стръмни сипеи. Най-послѣ стигнахме до площадката на калето, обградена съ срутинитъ на стѣната му и просѣяна съ правилно дѣлани камъни, които не сж влизали като материалъ на постройката. Тѣзи останки — нѣми свидѣтели на едно далечно, малко познато минало, събуждатъ въ дупата на човѣка цѣлъ сонмъ спомени и тайнствени образи. Фантазията, която не познава ни граници, ни врѣме, ни пространство, захваща мъгляво да ти рисува ту силуетитъ и виковетъ въ епохата на римското владичество на този акрополъ и всичкитъ фортификационни постройки, отъ които сж останали само жалки, блѣдни остатъци, ту цѣли пълчища и легиони римски всадници и пѣхотници, вървещи шумно изъ дефилетата и по стръмнитъ подстъпи на крѣпостъта, въоржжени съ копия и прѣпасани съ дълги, крѣстообразни мечове, ту яростното нападение на крѣпостъта всрѣдъ оглушителни резове и викове на дивашки орди, които се катерятъ по канаритъ откъмъ пропастьта и пр.

Слѣдъ такава силна умора отъ впечатленията ми прѣзъ този паметенъ день, азъ седнахъ на трѣвицата на ржба на този площадъ на калето, гледахъ разсѣяно на дивната картина на природата, която се открива прѣдъ зора, като почнешъ отъ планинскитъ вериги отлѣво въ анфитеатраленъ видъ, като продължавашъ да разхождашъ погледа си по ридове, гори, друмища, рѣки, села откъмъ полето по посока на ломското шосе, които се рисуваха съ една чиста, строго очертана картина миниатюрность и свършишъ съ каменния блокъ,

дефилето и окръжаващите Българградски бърда. Азъ се наслаждавахъ съ албаритско сладострастие, съ удоволствията и приятноститѣ за очитѣ, за сърдцето и душата, що ми даваше тая гледка. Ние останахме тамъ до заникъ слънце, когато картината, добила ново възшебство отъ багрилката на послѣднитѣ румени зари на слънцето, приличаше на блѣнъ, на ферия, неописуема и фантастична. Отъ тая багрилка всички тѣзи чудовища, страшилища, образи, бюстове и статуи приличаха на бронзови съ по-правилни очертания.

Спуснахме се въ дефилето по сжщата пжтечка и продължихме пжтя си къмъ изхода му надолу по течението на рѣката. Когато стигнахме до жгъла на каменното бърдо, дѣто се срѣщатъ ломското шосе и римския пжтъ, нощниятъ мракъ бѣше покрилъ вече земята, свода небесенъ и обсыпваше съ милиарди свѣтящи звѣзди и луната въ пълнолуние прѣскаше сребриста свѣтлина изобилно и даваше единъ особенъ обликъ, една особена отсѣнка и осѣнение на всички статуи на чудовища, на животни и пр., на бюстоветѣ, сфинксоветѣ и др. Ние заставахме на една точка, отдѣто най-изразително и най-живописно се вижда групата Наполеонъ Бонапартъ, заобиколенъ съ свитата си генерали и маршали. Блуждающата ивица свѣтлина, която се образуваше като ореолъ около всичкитѣ статуи вслѣдствие отражението на свѣтлината на мѣсеца, даваше по-голѣма изразителностъ и яркостъ на чертитѣ имъ и помагаше на очитѣ да видятъ прѣдмета тѣй, както си го прѣдставлява умътъ или въображението.

При такъво лунно освѣтление колкото повече човѣкъ се вира въ този камененъ свѣтъ, толкова повече се усилва въ него впечатлението отъ тайнственната стихийностъ на тая мѣстностъ и туку за единъ мигъ по една илюзия на очитѣ като въ миражъ виждатъ всички тия чудовища, титани, циклопи и грандиозни статуи да се одухотворяватъ и като въздушна войска отъ гигантни страшилища захващатъ да се носятъ изъ въздуха, застрашително настѣпватъ и като че ли съ себе си унисатъ цѣлото бърдо, а по-късно струвами се, че цѣлиятъ камененъ свѣтъ се движи на талази напредъ и назадъ.

Слѣдъ малко всички дружно търгнахме за града. Изъ пжтя азъ помолихъ докторката и доктора, пригласяни отъ капелмайстора, да изпѣятъ още единъ пжтъ черковния мотивъ отъ операта „Хугенота“, за да чуя екотитѣ на тая божествена мелодия въ самото дефиле, дѣто ефектътъ е съвсѣмъ различенъ отъ она, когато се слуша отъ височината на платформата на бърдото. Азъ заставахъ надирѣ на сто крачки отъ импровизирания хоръ. Слѣдъ малко една ангелска, сладка, покрѣтителна мелодия, изпълнена съ чувство и страсть, се раздаде, най-напредъ тихо, изъ цѣлото дефиле и го изпълни. Слѣдъ това додѣто началнитѣ нотки постепенно-постепенно се усиливаха отъ многочисленитѣ екоти, послѣдующитѣ ги догонваха и се свиваха въ едно силно мърморене отъ сблѣскването на екотитѣ отъ хълбоцитѣ, завоитѣ и пещеритѣ, което поради голѣмата дължина се продължаваше вълнообразно, усиливаше се, отслабваше, замираше и съживяваше послѣдователно, отговаряше само на себе си и дълго врѣме, слѣдъ като хорътъ прѣстана да пѣе, безбройнитѣ екоти по проте-

жение на дефилето до изхода му повтаряха нѣжната меланхолична мелодия. Тая мелодия като че се втургаше въ душата ми и менъ ми се струваше, че всѣка нотка изразяваше едно чувство или една въздишка на човѣшкото сърдце въ това усмотено мѣсто, посрѣдъ този нѣмъ камененъ свѣтъ. Дълго, дълго, възбудени отъ онази искра отъ вжтрѣшна поезия у насъ, съ което провидѣнието е надарило всѣки човѣкъ, за да може да величае всичкитѣ му творения и природата, ние слѣдихме екотитѣ на тая мелодия, които непрѣставахме да чуваме и слѣдъ утихването имъ, като че ли тѣ намираха ехо въ душата ни.

Настана гробно мълчание. Шосето бѣ затулено отъ канаритѣ и свѣтлината на мѣсеца не проникваше до него. Наближихме града. Нѣкаква си тѣжа подиръ цѣли сѣнища отъ впечатления и спомени, подиръ толкова силни чувствувания почна да налѣга душата ми. Всички тия прочути по своята романичностъ канари дрѣматъ въ забвение и нито екскурзиянти, нито учени пѣтешественици, нито любители, нито почитатели на природата и нейнитѣ хубости ги посѣщаватъ, мислѣхъ си азъ.

Дупница, 1908 г.

Д. Стеревъ.

Въ околността на Бургазъ.

На югъ отъ Бургазъ се издигатъ върховетѣ Росенъ и Бакърлъка*), богати съ мѣдна руда. Една английска компания е вече зела тая мина на концесия, построила е здания и е изкопала нѣколко кладенци.

Съ другаря си К. Б. рѣшихме да видимъ мината. Съ такава цѣль се качихме на параходчето, отидохме въ Созополъ и оттамъ прѣзъ созополскитѣ лозя къмъ западъ се отзовахме до политѣ на Бакърлъка. Послѣдниятъ се издига усмотенъ, цѣль облѣченъ, отъ глава до пети, въ зелена дреха отъ смѣсени платове. На юго-източ. му страна се синѣе каменна глава, едничка всрѣдъ общата зеленина. Коларски пѣтъ се извиwa откъмъ сѣвернитѣ му поли и продължава наоколо до вжзела, който съединява двата върха. Тукъ налѣво въ гжсталака е свито здание — жилището на работниците. Ние поехме надѣсно отъ зданието по пѣтека нагорѣ, подъ сѣнката на разнообразна горичка. Виждатъ се тукъ-тамъ само отжслеси отъ небе. Между тия млади дървета се срѣщатъ и голѣми липи, разклонени, посърнали и вече отживѣли своя златенъ вѣкъ. Тукъ газимъ по земя хлѣзвава, безъ цвѣтенце и бубулечки. Дори не се чува и гласа на птичкитѣ и насѣкомитѣ. Слѣдъ половина часъ бѣхме вече на върха, при

*) Група върхове отъ Странджа планина, които се издигатъ надъ морето на височина 200—270 м.

самитѣ скали, надвѣсени надъ по-низки и весели долинки и върхове. Окото можеше да гледа далечъ на изтокъ къмъ морето, дѣто задъ низки гребенчета блѣскаха езерца и заливчета, и още по-далечъ въ необятенъ синъ просторъ сж Анхиало, Месемврия и Емине. Тукъ-тамъ изъ доловетѣ се издигаше пушекъ — вжгленнитѣ печи бѣха запалени. Ние рѣшихме да отидемъ въ селото Мехмедь-къой, което лежи въ долината между Бакърлъка, Росенъ и Алла-тепе. Ударихме изъ гората надолу безъ пжтъ, защото нѣмаше такъвъ, — вървѣхме по направление. Нѣкждѣ стжпвахме на пжтъ коларски, повървимъ по него 10 — 15 мин., сетнѣ навлизаме пакъ въ гжсталакъ и пжтя се изгубва съвсѣмъ, като че ли волове и кола сж хвъркнали. Хайде пакъ мушкане изъ гжсталакъ, изъ тръне и драки. По Странджа планина*) може да се ходи и безъ пжтеки. Слѣдъ половинъ часть скитане стжпихме на коларски пжтъ, който ни изведе право въ селото. Това селце е малко — около 50 кжщи, бѣдно и неуредено. Двороветѣ му сж обрасли съ тръне и бодили; а можеха да бждатъ засѣти съ зеленчукъ и овощни дървета. На сѣв.-зап. отъ селото се издига Алла-тепе, по-малкъ братъ на Бакърлъка и Росенъ. Прѣзъ нощта спяхме въ една стая на селската кръчма и сутринята ранорано се опжтихме за аязмата и минитѣ на Росенъ. Току-що излѣзохме отъ селото, отбихме се надѣсно, край една горичка, по коларски пжтъ и слѣдъ десетина минути бѣхме вече при аязмата — една кжщичка съ кладенче вжтрѣ, а отвънъ тече чешмичка. Околното население върва въ цѣлебната сила на тая вода и я пие като цѣръ противъ извѣстни болести. До кладенчето сж навързани разноцвѣтни и отъ различни материи парцалчета; тукъ върующитѣ палятъ и свѣщици.

Оттука ние потеглихме за минитѣ на Росенъ, но не знаемъ точно, на кое мѣсто сж. Вървимъ на посока къмъ върха съ надежда, че ще ги намѣримъ. Ударихме на изтокъ, прѣзъ гората, безъ пжтъ, разбира се, правихме зигзаги, въртѣхме се, обикаляхме, като нѣйдѣ се задънвахме, отминавахме настрана и хайде пакъ нагорѣ, докато най-послѣ излѣзохме на върха, дѣто гората е по-рѣдка, но се вижда пакъ само гжсталакъ и синьо небе. Да се губи човѣкъ изъ гориститѣ мѣста на Странджа планина и да се скита по цѣли часове безъ пжтъ е нѣщо обикновено. Тамъ не може той да се ориентира, защото не вижда нищо въ страни, нито пѣкъ има високо дърво, на което да се покачва и да гледа околния просторъ — намира се като въ дъното на широкъ кладенецъ.

Отъ върха слѣзохме право надолу по източния склонъ и пакъ прѣзъ гора. Не слѣдъ много насрѣща, на една полянка, се мърна едно отъ зданията на минитѣ; а слѣдъ половина часть бѣхме вече при тѣхъ. Съ позволението на пазача тамъ разгледахме добръ постройкитѣ и руднитѣ кладенци и сетнѣ бодри и весели поехме пжтя за Бургазъ. (Оттукъ до Бургазъ вж. моята „Туристска библиотека“ № 6).

Бургазъ, 1908 г.

*) Тя е богата съ ловъ: чакали, сърни, фазани, диви свине и др.

А. Гечевъ.

Една разходка изъ Чаушовската планина надъ гр. Станимака.

Спомнямъ си съ необикновено чувство на възторгъ ония приятни часове, прѣкарани съ една волна компания изъ Родопитѣ, чувства, които и досега се възобновяватъ съ сжщата сила въ съзнанието ми, когато, отрупанъ съ житейски грижи, замечая пакъ за волень животъ, за чистъ въздухъ, за хубава балканска вода, за дълбокъ дѣтински сънь, които тъй много ни липсватъ нѣ насъ хората на прашнитѣ градове, на голѣмитѣ суетни грижи.

И дѣйствително, гората ме възражда. Тя има магическата сила да ми възвърне душевна бодростъ, да освѣжи духа ми! Може би, ученитѣ ще кажатъ по-просто: тя ви набавя само по-голѣмо количество кислородъ, заради това тъй добръ се чувствувате въ нея. Азъ прашамъ ученитѣ въ химическата лаборатория, когато почувствуватъ душевна умора и нужда отъ душевно освѣжаване; а азъ ще отида въ гората съ пълното убѣждение, че това, което на мене ще даде гората, тѣ никога не ще го получатъ въ лабораторията.

Съ такива приблизително разсждения азъ напушахъ единъ горещъ юнски день шумния и прашенъ градъ Пловдивъ, придруженъ отъ нѣколко души мои колеги отъ гимназията. Огидохме въ Чаушовската планина. Тоя непознатъ край отъ Родопитѣ, който ние ежедневно гледаме изпрѣченъ срѣщу централната улица на Пловдивъ, стоеше прѣдъ насъ съ всичката омая на нѣщо неизрѣдвано, което увлича като гатанка. И той ни се струваше невъобразимо по-примамливъ вечерята, когато бавно крачехме изъ пѣтекитѣ, които водятъ отъ Станимака за привѣтливия манастиръ св. Петка, дѣто бѣхме опрѣдѣлили да прѣкараме първата вечеръ въ Родопитѣ. Красивъ е тоя край! Още щомъ напуснете полето и започнете да възлизате нагорѣ, чувствувате, какъ природата щедро награждава понѣкога, балкански въздухъ, тиха вечерна прохлада и слабо лунно освѣтление. И азъ си прѣдставяхъ ония врѣмена, когато ржката на културния българинъ ще се прострѣ навжтрѣ да създаде всички удобства, които биха правили подобни екскурзии по-приятни и по-полезни. Наистина, тя ще смути дѣвственостъта на природата, която тъй много се харесва сега, ще наруши и покоя на отшелници, като тия отъ манастиря св. Петка, но срѣщу това ще се даде по-голѣма възможность на всички любители на природата да се наравдатъ на хубавитѣ краища на нашата родина!

Късно вечерята, уморени отъ трудния пѣтъ, ние съзрѣхме отдалеко слабата манастирска свѣтлина; кучетата бѣха подушили отдалеко прииждането на чужденци и ни посрѣщнаха не дипъ гостолобиво; само симпатичниятъ отецъ Гологановъ, комуто по-рано бѣхме съобщили за нашето пристигане, ни дочака прѣдъ манастирскитѣ порти зарадванъ, че ще има да общува поне за малко съ такива добри

гости изъ тия пуцинаци. И добръ се бѣше загрижилъ тоя добъръ старецъ. Ние заварихме такава разкошна вечеря, каквато рѣдко се слага дори прѣдъ гоститѣ на нѣкой прѣвъ ресторанъ у насъ. Постепенно вечерята се оживи, започнаха се разговори на най-разнообразни теми, отъ които се позна, че любознателниятъ отецъ Г. не е останалъ много надирѣ отъ своитѣ съврѣстници, които живѣятъ даже и при много по-благоприятни условия за саморазвитие. Особено ме зачудиха неговитѣ разсуждения по въпроса за автентичността на Верковичевата „Веда Словенахъ“; той съ възмущение отхвърли всичкитѣ слухове за нѣкаква литературна измама, направена отъ неговия сродникъ Гологановъ.

(Слѣдва)

Книжнина.

Всрѣдъ Рила. — Стр Кричевъ. Стр. 34, цѣна 40 ст. София, 1908 год.

Въ тазгодишния многодневенъ излетъ изъ Рила, обявенъ въ бр. 4. на списанието БТ., взеха участие мнозина туристи, между които бѣше и авторътъ на брошурката „Всрѣдъ Рила“.

Въ тая книга се описватъ впечатления, добити отъ пътуванията и нощувките по хубавата и величествена Рила планина. Авторътъ ни рисува природни картини, дава ни той моментални снимки отъ планинския животъ и отъ приключенията на групата туристи. Тукъ-тамъ сж описани и природни явления, наблюдавани достатъчно.

Туристътъ най-напрѣдъ ни прѣдава впечатленията си отъ дефилето „Валявица“ (надъ Сапаревскитѣ топли минерални бани, Дубнишко) послѣ споменува за живописното езерце „Паничища“ *) и оттамъ постепенно ни рисува природнитѣ картини по направление къмъ Седемтѣ езера. Доста живо сж прѣдядени и гледките отъ Еленинъ-врѣхъ, Мусала и Рибнитѣ езера.

*) Вж. картината на стр. 116.

Интересътъ на прѣдставенитѣ картини се състои главно въ даденото имъ положение. Нѣкои отъ тѣхъ сж само скицирани, други прѣдставляватъ отдѣлни части, трети иматъ черти и положения отъ други картини и т. н. Така, въ втората картина — „въ царството на клека“, ако раздѣлимъ, разбира се, описанието на картини има украси и отъ първата . . . „тукъ-тамъ между клонитѣ прониква радостната усмивка на слънцето (I к.). Ние *отдавна* сме навлѣзли въ царството на клека . . . (II к.).“ Изглежда, че бѣлѣжките сж правени въ голѣмъ промежутъкъ и сж припомняване

Авторътъ нѣйцѣ се опитва съ свободенъ разказъ да прѣдстави лекъ хуморъ, за да повлияе на дръмливитѣ лѣнивци по кафенета и кръчми (ако случайно прочетатъ, разбира се), които нѣматъ благородни чувства и велики замисли, които поради засѣднали си животъ сж достатъчно озлобени противъ всичко благородно и възвишено, но съ такава форма на израза помъчно се постига цѣльта. Дѣйствително, авторътъ е увлѣченъ отъ туристската идея, но само това не е

достатъчно, за да може той да обективира въ художествена форма разказа си.

Снимките въ „Верѣдъ Рила“ не сж поетически — въ разказа липсва музикалност и техника, обаче това никакъ не намалява значението на книгата. Въ нея разка-

зътъ изобилствува съ истински прѣживѣни чувства, възбудени на право отъ природните хубости. Брошурката на г-нъ Кринчева заслужава да бжде прочетена отъ всеки любител на спорта.

С. Д. С-ки.

ИЗВѢСТИЕ.

Туристиката изобщо има възпитателно значение за народа и е достъпна за цѣлата маса. Тя допринася много за културното развитие на тоя народъ и значително може да подкрѣпи народните му идеали. Голѣма часть отъ нашите другари-туристи напълно разбиратъ това значение на туристиката и желаятъ на първо врѣме да се открие въ органа на туристската задруга отдѣлъ за патриотическото възпитание на нашата младежъ. Редакцията, като има прѣдъ видъ това желание на туристите, рѣши за въ бждеще да приема статии съ подобно съдържание.

Въ случая ще бждатъ доста заинтересувани туристите-офицери, на които миналата година Военното Министерство разрѣши да се записватъ за членове на туристското дружество.

Отъ редакцията.

До клоноветъ на БТД.

VIII. редовенъ сборъ на БТД, като взе прѣдъ видъ, че вноситѣ на клоноветъ въ централната каса на дружеството не могатъ да покриватъ всичките разноски по издаването на дружественото списание, рѣши: *за напредъ списанието „Б. Т.“ да се изпраща на всеки дружественъ членъ срещу единъ левъ абонаментъ, а не да ромъ, както е било досега.*

Като се съобщава това на клоновите настоятелства, поканватъ се да събератъ въ най-скоро врѣме абонамента на списанието за сегашната година и да побързатъ да изпратятъ събраната сума въ централната каса.

Съ това ще се осигури редовното излизане на списанието, което е тъй необходимо за разпространяване туристовската идея и да се държатъ въ свръзка дружествените клонове.

Отъ Централното Настоятелство.

О Б Я В И .

Пътеводителъ на гр. Велико-Търново и околността му, съ 30 худож. изработени образи и една карта на Велико-Търновския окръгъ.

Издание на Велико-Търновското туристско дружество „Трапезица“.
Цѣна 3 лева. ————— В.-Търново, 1907 г.

УЧЕНИШКИ ПЖТУВАНИЯ.

Издава В.-Търновското туристско дружество „Трапезица“.
Цѣна 15 ст. ————— В.-Търново.

В С Р Ъ Д Ъ Р И Л А

Пжтни бѣлжки на Стр. Кринчевъ. Стр. 34, цѣна 40 ст.
София, 1908.

Туристски шивачъ. Никола Георгиевъ, ул. „Сердика“ № 26, София, шие по мѣрка туристски и обикновени дрехи отъ български шаекъ и тиролски лоденъ. Цѣна за туристски костюмъ около 35 лева. Поржчки могатъ да се правятъ и чрѣзъ Централното Настоятелство на БТД.

„РОДИНА“

Продължава се подписката за записване абонати за X. годишнина на „Родина“, илюстрирано списание за наука и литература. Излиза всѣки мѣсецъ. Струва 5 л. (въ странство 6 л.).

Отъ м. януарий 1908 г. „Родина“ измѣни досегашния си форматъ и се обѣрна въ илюстрирано списание. Независимо отъ това абонатитѣ, които внесатъ въ прѣдплата абонамента си, ще получатъ прѣзъ течение на годината и слѣднитѣ премии: 1. „Животътъ на знаменития композиторъ Вагнеръ“ и 2. „Тайната религиозна философия на Индия.“ — Адресъ: сп. „РОДИНА“, кварталъ „Банишора“, София.

Маршъ „БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ“, ХОРЪ ЗА ЧЕТИРИ ГЛАСА.

Поезия отъ Кирилъ Христовъ, музика отъ Ив. Константиновъ
Издава Българското Туристско Дружество. ЦѢНА 1 ЛЕВЪ.

Туристски маршъ

(пѣсень-походница)

Поезия отъ Б. Цоневъ, музика отъ Ив. Константиновъ.

Издава Българското Туристско Дружество (отпечатъкъ отъ сп.
„Български туристъ“, год. VII, бр. 2) Цѣна 10 ст. — София.

Продължава се подписката за година VII (1908) на
БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ Списание за туризмъ
и природоописание.
Органъ на Българ.
Туристско Друж.

РЕДАКТОРЪ: С. Д. СКРИНСКИ.

Излиза мѣсечно (освѣнъ юлий и августъ). Струва за не-
членове годишно 2 лева, въ странство 2 50 фр.

Записването абонати става въ София въ придворната кни-
жарница Касжровъ и редакцията на сп. „Родина“, а въ про-
винцията — въ клоноветъ на БТД. и при телеграфо-пощен-
скитъ станции.

Приематъ се за послѣдната страница на списанието
обяви отъ хотелджии, гостинничари, продавачи на турист-
ски вещи и т. п. при най-износни цѣни.

Печатница на П. М. Бжзайтовъ — София.